

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

2021

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 25.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo tše ka šedi pele o thoma go araba dipotšišo.
2. O se ke wa leka go bala lephethe la dipotšišo ka moka. Lebelela diteng letlakaleng la bone gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tše o ithutilego tšona lenyaga. Ka morago ga moo, bala dipotšišo tše gomme o kgethe tše o tlogo di araba.
3. Lephephe le le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Dingwalotšhaba	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama	(25)
4. Araba dipotšišo TŠE TLHANO: TŠE THARO KAROLONG YA A, E TEE KAROLONG YA B le E TEE KAROLONG YA C ka tsela ye e latelago:
  - KAROLO YA A: THETO
DIRETO TŠEO DI BONWEGO: Araba dipotšišo TŠE PEDI.
SERETO SEO SE SA BONWAGO: Araba potšišo ya KGAPELETŠO.
  - KAROLO YA B: PADI/DINGWALOTŠHABA
Araba potšišo E TEE ya padi goba E TEE ya dingwalotšhaba.
  - KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA
Araba potšišo E TEE.
5. KGETHO YA DIPOTŠIŠO GO KAROLO YA B (PADI/DINGWALOTŠHABA) LE KAROLONG YA C (PAPADI/TERAMA)
  - Araba dipotšišo ka dipuku tše o di badilego FELA
  - Araba potšišo E TEE YE TELELE le E TEE YA SETSOPOLWA
    - Ge o araba potšišo ye telele KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ya setsopolwa KARALONG YA C
    - Ge o araba potšišo ya setsopolwa KAROLONG YA B, o swanelwa ke go araba ye telele KAROLONG YA C
    - Šomiša lenanetekolo/lenanetshwayatshwayo go go hlahla
6. BOTELELE BJA DIKARABO
  - Go potšišo ye telele ya karolo ya Theto, karabo e be mantšu a 250–300
  - Go potšišo ye telele ya dikarolo tša Padi/Dingwalotšhaba le Papadi/Terama, karabo e be mantšu a 400–450
  - Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego go dipotšišo tša ditsopolwa
  - Balekwa ba ikemišetše go fa karabothwii ka mokgwa wa maleba
7. Latela ditaelo tše di hwetšwego mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohloko.

8. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
9. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
10. Nako yeo e ukangwago ya go araba dipotšišo:
KAROLO YA A: Metsotso ye 40
KAROLO YA B: Metsotso ye 55
KAROLO YA C: Metsotso ye 55
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.

DITENG**KAROLO YA A: THETO****Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.**

NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. 'O llang?'	Potšišo ye telele	10	6
2. 'Ga se ka phošo'	Potšišo ya setsopolwa	10	7
3. 'Nkgotsofatše ke go kgotsofatše'	Potšišo ya setsopolwa	10	8
4. 'Mpša ya tswetši'	Potšišo ya setsopolwa	10	9

LE**Sereto seo se sa bonwago (Ke kgapeletšo).**

5. 'Yona ke efe?'	Potšišo ya setsopolwa	10	10
-------------------	-----------------------	----	----

ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE fela mo KAROLONG YA B le YA C.

KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA**PADI: Araba potšišo E TEE fela go tšwa pading ye o e badilego.**

6. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ye telele	25	11
7. <i>Badimo ba boletše</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	11
8. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ye telele	25	13
9. <i>Kgalagalo tša setu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	13

GOBA**DIKANEGELOTŠHABA: Araba potšišo E TEE fela go tšwa go kanegelotšhaba ye e latelago.**

10. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ye telele	25	15
11. <i>Todi ya batlogolo</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	16

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO**Araba potšišo E TEE fela go tšwa papading ye o e badilego.**

12. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ye telele	25	18
13. <i>O iphihletšeng?</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	18
14. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	21
15. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	21
16. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	23
17. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	23

*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša setsopolwa.

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYATSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthišiša ge e ba o latetše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa) GOBA	6–9		
B: Dikanegelotšhaba (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	10–11	1	
C: Papadi/Terama (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	12–17	1	
<p>*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le C, hlokomela gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O ka se arabe dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.</p>			

KAROLO YA A: THETO**MONTSHEPETŠABOŠEGO – M Mamabolo****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Ahlaahla ka moo sereti se dirišitšego kgetho le tirišo ya mantšu go tšweletša tlhalošo seretong se.

O LLELANG? – PM Mashilo

- 1 O ntšhiile nyanyeng tadimeng ya bophelo
- 2 Ke kobakoba bokangwajana wa Thibiri,
- 3 Mathaka o re o ntshegiša ditšwaramarokgo nyatšabophelo,
- 4 Motonwana o penapeniša bokasehwiri
- 5 Nonyana kokotela ya mahlakeng.
- 6 O be o mpitša hihi sethothomoloko setlatla,
- 7 O bolela ge ke tšhaba diboro ke tšhoga go phela sebakeng,
- 8 O tloga o tiišetša gore ke setlatla sa ditlatla.
- 9 Lehono o llelang ngwanyana mothešana?
- 10 Homola bokaleswiswi o mone bose bja mogalakane,
- 11 Goba o ye go nyaka thušo go bago bagwera dikgopana,
- 12 Gobane ka ga ka go fedile go lekane.
- 13 Gobane la rena leratorato le Ilwe ke tshwele,
- 14 Ge e le wena ka dibita tša mare wa le tshwela ka swele.

[Letl:125]

[10]

POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

GA SE KA PHOŠO – FJR Malebana

- 1 Ga se ka phošo ge tše bjalo di diragetše,
- 2 Tšatši ka tšatši ka yena go be go llwa.
- 3 Diyanokeng ka lekoko di mo kgakgautha
- 4 Bokameotlewana e kgakgautha kgabutlana.
- 5 E ka phologa bjang thorwanatee ya moagišane
- 6 E hlobja e gaela ke konokono tša koša' bošego?
- 7 Tša re nxa o hlabjago ke mašimathe riting sa letswele,
- 8 Goba nxa le tswiri ke mafotši a boradikgofakgofane.
- 9 Go dutlišwa bobete be go le gobe bja ka mehla,
- 10 E le makeketwa, makiniwa bokamantebelekwanane.
- 11 Wa mogogorupo wa thenwa ka sa magagane,
- 12 A tlogolofatšwa tlogolwana sa Kaika le Ndlambe.
- 13 O phonyogile lehu ka šobana la tšhwana,
- 14 A alamelwa ke sejanaga bokatšae la kgogo
- 15 Šako la dumaela la kgotsa maatla a Rrawešo,
- 16 Bangwe ba swinetša ka la swine mankokonono.
- 17 Ka moswane ba le tsošetša bokamotšhitšhi,
- 18 Ballišane le bomenomašweu mabolayaasega,
- 19 Goba wa ratwa ke bohle o ka itoma sejabana,
- 20 Ka boela watleng la mme mailagoboelwa.
- 21 Ye ke tladimothwana magadimetša le eja motho,
- 22 Tiromatlabi matlabatlaba ba mahlo a dirunya,
- 23 Mafoladifoa le go ahlamišwa ke dikapolelo
- 24 Ge madi mahlokamolato a nyako dikela le tšhweu.
- 25 Re fodiša dinala o le okelong bja Mankweng,
- 26 Hlabja ke letšididi mefefane e hlabje ke dihlolong-
- 27 O kotsinkele o kotsinkelela Ntji sekolong
- 28 Moo dithakana di go letilego ka pelobohloko.

[Letl. 60–61]

- 2.1 Tsopola poeletšo methalothetong wa 2 o be o fe le mohuta wa yona. (2)
- 2.2 Efa phefelo yeo e tšwelelago temanathetong ya 2 o be o laetše ka moo e dirišitšwego ka gona. (2)
- 2.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša tshwantšhokgopolo yeo e tšwelelago methalothetong ya 13 le 14. (2)
- 2.4 Na sereto se ke sa mohuta mang? Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 2.5 Ahlaahla molaetša wa sereto se ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša ditemanatheto tše ka tsenelelo le tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

NKGOTSO FATŠE KE GO KGOTSO FATŠE – MJ Tauatsoala

- 1 Nkgotsofatše ke go kgotsofatše re kgotsofatšane,
 2 Re kgotsofatšane re sa tšhelane phori mahlong.
 3 Nkgotsofatše ke go kgotsofaditše ke be mokgotsofatšwa gane,
 4 Re kgotsofatšane re mila ka nkotee pepeneneng,
 5 Re se tlo ikgoboša kgobošo ya selata sa balata ruri.
- 6 Maloba kua geno re be re go hlanketše,
 7 Mohlang wola go le monyanya wa kgaetšedi 'a gago,
 8 Lapeng la rena dipotla re di phophothile ra ba hlankela,
 9 Kgomo selotwapotleng re gorošitše lapeng ka sefahlego,
 10 O myemyela o ntšhitše le la moseo mmagobanake.
- 11 Ke be ke re kotse re tla amogetšana komatona ya bophelo,
 12 O mpotegele ke go botegele re botegelane re be babotegi,
 13 Re metšiše mofetikatsela mare ka kamogetšano e se la bofelo,
 14 E se la bofelo e be motšhaotšhele mohlakamotala ka bobotegi,
 15 Gore lešo le leno e be ntepa le lešago segwera a itlame ruri.
- 16 Lehono gešo ba wele ka sefahlego ka matolo ba burame,
 17 Gešo lehu le gorogile le itopetše le išitše botsebjakelona,
 18 Lehono o ntlhapa diatla o šupa le le godimo go se tsenye letsogo,
 19 O thuntšha meši ka dinko, o bolela o ka itoma sejabana
 20 Ge bešo ba ka neelwa selotwapotleng go etša beno maloba.
- 21 Pelo ya ka e sa tlotlorega khulwana ya madi,
 22 Bešo o ba lešitše nta ka legai ka bja gago bopelompe,
 23 Bja gago bopelompe bo ferehlile pitša ya ntwā o mohlatlegi,
 24 Megokgo e tsorotlago marameng a ka bokalewatle la Intia
 25 E hlatsela go ruruga ga pelo ya ka ke morurugi ruri.

[Letl. 77–78]

- 3.1 Tsopola sekafoko seo se hlalošago moya wa kwano temanathetong ya 1. (1)
- 3.2 Efa mošomo wa thekniki yeo e dirišitšwego mothalotheotong wa 1. (1)
- 3.3 Hlaloša sebopego sa ka ntle sa sereto o lebeletše ditemanatheto. (2)
- 3.4 Tšweletša setlabela seo se dirišitšwego methalotheotong ya 19 le 20 o be o fe le tirišo ya sona. (2)
- 3.5 Hlaloša tirišo ya poeletšo methalotheotong ya 22 le 23. (2)
- 3.6 Hlaloša maikutlo a a aparetšego sereti seretong se. Tiiša karabo ya gago ka lebaka. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša ditemanatheto tše gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

MPŠA YA TSWETŠI – LI Masenya

- 1 Mong wa gago o na le letsogo la dimpša ke a mo rata,
 2 O kgethile lephefo la go hlaletša bana,
 3 Wa gana ka bona ge ba bonwa,
 4 Wa ba selela o ba beile bodulabahu
 5 Madulong a bogoši setulong se se tšhabegago.
- 6 O mpšampša ga o tšofale, ga o fele pelo, ga o lape,
 7 O moremarema ga o ile phoofolo, bana o remela tšohle,
 8 Ga o khore, ga o ngwathiše bana, o selela mang?
 9 Ga o tšhabe go kgaolwa mogolo malapeng a banna ba bašoro,
 10 Gobane mašegogare le ge tadi e amuša o a phiphila.
- 11 O šohlile malapa wa tsoša lerole baneng ka go ba amoga motswadi,
 12 O tshela maope, mawatle, matši le tšona dithaba o gopotše go hula,
 13 Etšwe a šupa matšatši o iphepa wa ba wa šupa ka monwana,
 14 O tsena ka sa ka mafuri, ga o bonwe o mokgonyana wa lehodu,
 15 O lalela ge baoki ba lahla ngana wa hlwaila wa leba ga geno.
- 16 Nta thekeng ke go topile, o šia tše di itekanetšego
 17 Ka go tseba gore di tla go rutela ba bantši,
 18 Ka go hwetša go sešo sethotho nka go fega,
 19 Gobane ke a tseba o tshephile go gomiša tše di alamelago tseleng,
 20 Ka tša go nona tšona nka itoma sejabana ge o ka iphepa.

[Letl. 141–142]

- 4.1 Tsopola sebokantšu seo se hlalošago mabitla mo temanathetong ya 1. (1)
- 4.2 Efa tlhalašothwii ya lentšu le 'moremarema' bjalo ka ge le diritšwe mothalothetong wa 7. (1)
- 4.3 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša temanatheto ya 2. (2)
- 4.4 Hlaloša thekniki ya theto yeo e tšwelelago mothalothetong wa 8 o be o fe le tirišo ya yona seretong se. (2)
- 4.5 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša tshwantšhokgopolo yeo e tšweletšwago ke mothalotheto wa 11. (2)
- 4.6 Ahlaahla metara temanathetong ya 4 o lebeletše molawana wa kgaogano. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPELETŠO)**POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****RE BAKGONI – L Thema le D Maifo**

Bala ditemanatheto tše ka tlhokomelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

YONA KE EFE? – KL Manamela

- 1 A hleng naga di tletše,
- 2 Etšwe Yena a le noši?
- 3 Lefaseng ke thuporupong e tee,
- 4 Legodimong ke faufaung le tee.
- 5 Yona ke efe?
- 6 Ge o tsena ka mo
- 7 Go binwa mpoho,
- 8 Ge o tsena ka mola
- 9 Go lla kwetekwete.
- 10 A Ntlokgolo ke efe?
- 11 Pukuntsho ke e tee,
- 12 Maletere a ngwetšwe go swana,
- 13 A hlamola ka wa Legodimong
- 14 Yo A dutšego le Kwana.
- 15 A Ntlontlo ke efe?
- 16 Tsela ya go ya ntshe
- 17 Go thwe ke ye tee,
- 18 Eupša meragelo e fapane,
- 19 Di fula merakeng ya go fapana,
- 20 Etšwe Modiša a le tee.
- 21 Ka gore di tletše naga,
- 22 Ya nnete ke efe?
- 23 Ya nnete ke efe,
- 24 Yeo e išago Mmušong?
- 25 Ke efe yeo e lebanego
- 26 Le mojako wa Paradeisi?

[Letl. 15]

- 5.1 Tsopola lentšu leo le šupago Modimo temanathetong ya 1. (1)
- 5.2 Akaretša kgwekgwe ya sereto se ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 5.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto. (2)
- 5.4 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša tirišo ya sekai temanathetong ya 4. (2)
- 5.5 Ahlaahla ka moo sereti se šomišitšego makgethepolelo temanathetong ya mafelelo. Fahlela karabo ya gago ka mohlala O TEE. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI/DIKANEGELOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Ge o kgetha ditsopolwa KAROLONG ye gona araba ye telele KAROLONG YA C. Ge o kgetha ye telele KAROLONG ye gona araba ya ditsopolwa KAROLONG YA C.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE**BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele**

Ala kahlaahlo ya tikologo ya padi ye. Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****BADIMO BA BOLETŠE – MJ Mpepele**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

'Mabina ...!' Gwa realo Kgoši Pilošamadiba a hwebiditše mahlo ge a bitša mokgomana yo mongwe wa gagwe wa mošate.

'Thobela Mminašoro, sebata sa mariri!'

'Tlogela go ntoutela o ntshenyetša sebaka.'

'Rrago batho, thobela.'

5

'Na o a di tseba tše ke fetšago go di kwa?'

'Aowa, ke dife tše bjale sebata sa mariri?'

'Ee, o ka se di tsebe le gatee ka gore le šalela fela go pompala mo kgorong. Yola Mothofela yena o kae?'

'Ke tla mmitša a goroge gona bjale, thobela.'

10

Mothofela o rile go bitšwa fale a bile a botšološwa ka ga ketelo ya Kgoši Manamela kgorong yeo, selo se se botse sa go phala le tšhwene ka bobotse ya ba ge Mothofela a tseba tšohle ka ga ketelo ya Kgoši Manamela kgorong yeo letšatšing lona lela la maloba.

Letšatšing leo Kgoši Pilošamadiba ruri o ile a hlafelwa ke dilo tše ka moka. Kgoši o tlogile a laela Mothofela gore mohlang a kwago phalafala e lla, a iponagatše ka sebele kgorong ka bjako ka ge yeo pitšo e tla ba e lebane le yena thwi. Ruri Mothofela a tsenwa ke teng e khwibidu ge a thoma go gopola bogale bja bakgomana ba Kgoši Pilošamadiba ka o tee ka o tee. O be a tloga ruri a tseba gabotse gore o ile go lebana le yola Patlaka, yena sewiša motho penkete a šala a rapaletše.

15

20

Mokgekolo MmaPilošamadiba yena o etile a kgopša ke lefela ka gona go ntšhwa ka tšubane le diethiethi ka mola mokutwaneng wa kgoši. O rile go fihla ngwakwaneng wa morwedi wa gagwe a šipha ka megokgo.

[Letl. 17–18]

7.1 Tsopola mehlala YE MEBEDI setsopolweng yeo e utollago tikologo ya segologolo.

(2)

- 7.2 Laetša tswalano ya baanegwa ba:
 7.2.1 Mothofela le Kgoši Pilošamadiba
 7.2.2 Thabišo le Nkone (2)
- 7.3 Laetša thulano yeo e tšwelelago setsopolweng se o be o fe le mohuta wa yona. (2)
- 7.4 Ka dintlha TŠE THARO tšweletša bohlokwa bja poledišano pading ye. (3)
- 7.5 Hlatholla moya wo o fokago setsopolweng se. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 7.6 Utolla maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Ditau pading ye. (2)

LE**SETSOPOLWA SA B**

Komanyi o be a thekgilwe ke Makgabo le Senyama ge a amogela barongwa bao ba ga kgoši Pilošamadiba. Ba rile go fulara barongwa bao, Senyama le Makgabo ba nama ba laelwa go kgetha dikgomo tšeo di tšhelelago ka mola lešakeng. Komanyi yena o rile mola a laetša gona go di galala bonyane, a bile a nyaka go šupa e nngwe gore di upše di be tše šupa, Senyama a nama a šikinya hlogo a mo lemoša a bile a mo gopotša gore yeo e ka tla ya ba šupiša mahlomola. Kgokolo o rile go fihlelwa ke leo le rego malome maja dihlogo ithotoše, a lala nnete a lokile ka gona go phetha lela la mogologolo a rilego monna ke selepe o lala a adimilwe. 5

Ba tsogile ka ledimadimane barongwa bale ba Bakone, gomme leeto la ba tšwela tema ka ge e be e sa le gosasa. Komanyi yena o fapantšhitše ditsela le barongwa bale ge yena a tšea ka yona tsela yeo e bego e leba go ngaka ya Tsweke ya malobeng e lego Mpotše. Komanyi o fihlile ga mongaka gomme o rile pele a e tšwa ka kgorwana yeo go gomela gae, Mpotše a dira tšeo go le botša tšona e tla ba fela go tsena gona dikomeng tša batho. Ruri Mpotše o tlogile a thala fase le ka monwana wa gagwe go laetša gore seo a yago go se dira kua lapeng la Komanyi nnete gona o tloga a itokišeditše sona ka tshwanelo. 10 15

[Letl. 165]

- 7.7 Molwantšhwa le mohlohletši ba padi ye ke bomang? (2)
- 7.8 Ka dintlha TŠE PEDI ala bokamorago bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 7.9 Laetša ka moo diteng tša setsopolwa se di huetšago sehloa sa padi ye ka gona. (2)
- 7.10 Hlaloša ponelopele ya gago mabapi le maitapišo a Komanyi a gore Ditau a nyale Thabišo. Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 7.11 Amantšha leina la padi ye le diteng tša yona. Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Ngwala tshekatsheko ya thulano ya padi ye.

Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****KGALAGALO TŠA SETU – MS Machitela**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA C

'Theeletša nna Molatelo. O nyalane le monna wa gago ka baka la ge o mo rata, gomme le yena a go rata. Mo hlomphe bjalo ka mathomong, o mo fe borutho bja lerato bjoo le wena o ratago a go fa bjona.'

'O realo Keletšo?'

'Ke realo mogwera. O a bona le yona taba ye ya gago ya go se mmošše ka ga bolwetši bja gago, ga ke bone e ...'

'Aowaowaa! Ge o ka ba wa leka wa mmošša, ke gona o buletše poo ya lehlaka. Ka tšatši le lengwe o tla fo kwa a re o go nyalela mogadikane.'

'O ra gore a ka ba le kgopolo ye bjalo?'

'Molatelo wee! Theeletša nna mogwera. Banna ba re nyaka re phedile gabotse, ge o ka ba wa re poo ...!'

'Gabotse wena Mphapantšhi tabana tša gago ga ke di kwešiše. O ka re maikemišetšo a gago ke go phušula lapa la Molatelo le Mojagobedi.'

'Gopola ka moo o ratago Keletšo. Nna ke lemoša yo Molatelo ka mararankodi le marangrang ao a rarakantšhwago ke banna e le ge ba bapala ka maikutlo le maphelo a rena.'

'Aowa, kgetho ke ya gago Molatelo. O ka tšea dikeletšo tša ka goba wa tšea tša Mphapantšhi. Mmallo! Bonang nako yela e llwe ke magotlo, a re boeleng mošomong balwetši ba re letile.'

Ke nnete, baoki bao ba bararo ba ile ba boela mošomong ka ge nako ya matena e be e llwe ke magotlo. Ba ile ba phutha dikhafothini tša bona ba boela go yo ba ba tsorometša balwetši ka ditšhwana le go ba hupiša dithemometa le go ba neela dihlare le diphilisi, re sa hlwe re bolela ka go ba kgadimola le go ba tšeela fase.

[Letl. 58–59]

9.1 Tsopola mehlala YE MEBEDI setsopolweng yeo e utollago tikologo ya sebjalebjale. (2)

9.2 Laetša tswalano ya baanegwa ba:

9.2.1 Mphapantšhi le Keletšo

9.2.2 Molatelo le Mphapantšhi (2)

- 9.3 Laetša thulano yeo e tšwelelago setsopolweng se o be o fe le mohuta wa yona. (2)
- 9.4 Ka dintlha TŠE THARO tšweletša bohlokwa bja poledišano pading ye. (3)
- 9.5 Hlatholla moya wo o fokago setsopolweng se. Fahlela ka ntlha E TEE. (2)
- 9.6 Utolla maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Molatelo pading ye. (2)

LE**SETSOPOLWA SA D**

...'Ke ipotšiša gore a ka be a be a dira eng GaMaupa bošego bjalo? Gape ga se a ka a mpotša selo.'

'Ke go boditše kgale mogwera ka re monna ga se phoofolo yeo o swanetšego go e ...'

'Mphapantšhi, wena ka mehla o bolela ditaba tša go se agiše.'

'Ke a bolela nna! Gape yokhwi Molatelo ke mogwera wa ka wa go thaba le go hlonama. Ge ke bona o ka re go na le yo a mo nyantšhago monwana, ke a bolela. Nka se be mahomolele ka di homolele le gatee. Go di homolele e ka ba go se be mogwera wa potego.'

'Eupša o tseba ka eng gore ge yoo mogatša Molatelo a be a le GaMaupa o be a etetše mokaolana wa gagwe goba mogwera fela?' 5

'Mpotše Molatelo, na o tseba Mojabobedi a na le mogwera GaMaupa?'

'Ga ke tsebe.'

'Ä ke re o a bona wena Keletšo, Mojabobedi ga a na mogwera yoo Molatelo a mo tsebago kua GaMaupa. Le gona motho yoo ke bonego sefatanaga sa Mojabobedi se tsena ka lapeng la gagwe ke mosadi yoo a se nago monna. Wena Molatelo ke kgale ke go botša gore o lema yola mogatšago.'

'Ke tla dira eng ge o lebelele?' 10

'Ga o mo hlale o na le eng?'

'Napa o homole Mphapantšhi. Motho ga ba re go mo thea leina la Mphapantšhi a napa a tšama a fapantšha batho.'

'Nna ruri ga ke tsebe gore ke reng goba ke dire eng. Monna yola ke a mo rata.'

'Mmallo! Ekwang gore lešilo la mosadi le reng. Hlala mpša e swabe! Nkabe ke le wena ke be ...'

[Letl. 119–120]

- 9.7 Molwantšhwa le mohlohleletši ba padi ye ke bomang? (2)
- 9.8 Ka dintlha TŠE PEDI ala bokamorago bja diteng tša setsopolwa se. (2)
- 9.9 Laetša ka moo diteng tša setsopolwa se di huetšago kgolo ya bothata pading ye. (2)
- 9.10 Hlaloša ponelopele ya gago mabapi le maele a Mphapantšhi go Molatelo. Efa dintlha TŠE THARO. (3)
- 9.11 Amantšha leina la padi ye le diteng tša yona. Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (3)

[25]**GOBA**

DIKANEGELOTŠHABA

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA.

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe le AP Nkadimeng**

Sekaseka molaetša wa dingwalotšhaba tša ka tlase:

1. Nonwane ya Maropeng go a boelwa.
2. Sereto sa Maphungubwe.
3. Košana ya Basadi ba mo ke baloi.

NONWANE**MAROPENG GO A BOELWA – AP Nkadimeng**

E rile e le nonwane!

Keleketla!

Kgalekgale kua nageng ya Legabeng go be go na le mokgekolo yo mongwe wa go se loke. O be a dula a nnoši gare ga dithokgwa moo go nago le dinoka tše dikgolo. Mokgekolo yo e be e le ngaka ye kgolo gomme a sa thuše ka go alafa fela. O be a jele bana ba gagwe ka moka gomme a se sa na le ngwana. Ka le lengwe la matšatši mokgekolo o rile a nyaka pheko, badimo ba mmošša gore go nyakega moriri wa ngwana wa gagwe gore a kgone go fodiša bolwetši bjoo ...

[Letl. 45–46]

SERETO**MAPHUNGUBWE – BMT Makobe**

- 1 Go wena go phetše bagale ba bohlale bja ngwedi le dinaledi,
- 2 Ka ge bja letšatši bo be bo ka re tološa,
- 3 Go wena go phetše mehlobohlobo ka leratorato la Seafrika,
- 4 Go wena go tswetšwe kgwebišano ya Maindia, Matšhaena, Maphesia, Maegepeta le Bathobaso,
- 5 Go wena go ruiwe maphoofolo ohle a emelago Afrika sefaleng sa botse bja tlhago lefaseng,
- 6 Mola melapong ya gago go huba moja wa temo,
- 7 Bana ba gago ba ipshina ka maswetheswethe a mokhora,

[Letl. 92]

KOŠA**BASADI BA MO KE BALOI – BMT Makobe**

Basadi ba mo, ke baloi!

Ba hloka ...!

Ba hloka le mekgolokwane!

Mmalo!

Mmalo! Mmalo! Mmalo! Mmalo!

Mmalo!

Mmalo! Mmalo! Mmalo! ...

[Letl. 149]

[25]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**TODI YA BATLOGOLO – M Makgopa, BMT Makobe LE AP Nkadimeng**

Bala ditsopolwa tše ka tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA E**MMUTLA LE MPŠA – BMT Makobe**

E rile e le nonwane!

Keleketla!

Kgalekgale Mmutla le Mpša e be e le bagwera ba bagolo. Ba be ba jelana jelane, ba etelana bošego le mosegare. Ge Mmutla a eya maeto o be a šia bana ba gagwe le Mpša. Mpša le yena ge a eya maeto o be a šia bana ba gagwe le Mmutla. Ruri bagwera ba ba babedi e be e le monwana le lenala, go se yo a ka tsenago makgatheng a bona. 5

Ka dinako tše dingwe ba be ba bitšana go ya nokeng go ya go rutha goba go ya go thea dihlapa. Ba be ba re go rutha ge ba fetša ba hlapiše bana ba bona. Ka letšatši le lengwe Mmutla le Mpša ba ile ba dira kano ya gore segwera sa bona e tlo ba sa bophelo ka moka. Mmutla le Mpša ba ile ba swarana ka diatla e le ge ba tiišetša se. 10

'Mpša mogwera, ka mokgwa wo re ratanago ka gona go a makatša, gwa realo Mmutla.'

'Mmutla ngwanešo, moo gona o opile phala mmala. Gape ga ke kgone go phela ka ntle le wena. Ge go kgonega nka be re dula mmogo,' gwa realo Mpša. 'Moo gona o bolela nnete, eupša bothata ke gore wena o phela ka nama mola nna ke iphelela ka go fula le go ja digwere,' gwa realo Mmutla. 'Moo gona o bolela nnete, mogwera. Nna yena ke ithatela nama.' 15

'Rena Bommutla re a hlaka ka gore re phela re tšhaba,' gwa realo Mmutla a itshwere lehlaa. 20

[Letl. 51]

- 11.1 Efa matseno a nonwane ye. (1)
- 11.2 Efa molwantšhwa le molwantšhi ba nonwane ye. (2)
- 11.3 Ka dintlha TŠE PEDI hlaloša tswalano ya Mmutla le Mpša. (2)
- 11.4 Ka dintlha TŠE THARO laetša bohlokwa bja poledišano bjalo ka ge e dirišitšwe nonwaneng ye. (3)
- 11.5 Hlaloša semelo sa Mmutla ka dintlha TŠE THARO. (3)
- 11.6 Na nonwane ye ke ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 11.7 Ahlaahla molaetša wa nonwane ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

SETSOPOLWA SA F**BABINATAU****Ba gaMaleka – CL Mokoena**

- 1 Ke Bahunoto bao ba tšwago Phakakang
- 2 Ga boKanyane 'a Gobetse.
- 3 Batho bao re tšwago Phakakang
- 4 Ga re nene, re moloko mong,
- 5 Re hlwele re ena Rakanyane Swikeng.
- 6 Ke bana ba Mmankale Madimetša,
- 7 Ba meririmebegakebolwe, ka bolwa ke ya dingakeng.
- 8 Ke bana ba Mogokolodi
- 9 A nakana, seripahlogo se sepela
- 10 Gwa šala sebelebele.
- 11 Ke ba Maleka 'lehwiti la gare ga Tšhemo,
- 12 Ba segamelo sa mefoka,
- 13 Moo ba rego pula e nele bošego,
- 14 Ra tsoga re kgotsa dinoka go falala.
- 15 Ke bana ba mohlwa mmolayatšhemo,
- 16 Bengtšhemo ba lla.
- 17 Ke ba Tshwane 'a mpuru,
- 18 Ka dira a epa segwere le mongtseka.
- 19 Ke Maponno a Mzilikazi 'a Matšhoba,
- 20 A rego ka mo tia Moswatsi ka mo tia.

[Letl.131]

- 11.8 Tsopola mohlala wa poeletšokgaotši go tšwa methalothetong ya 1–4. (1)
- 11.9 Efa sebopego sa ka ntle sa sereto se o lebeletše methalotheto. (1)
- 11.10 Arola mothalotheo wa 4 ka dikarolometara. (2)
- 11.11 Efa mohuta wa sereto se o be o fahlele karabo ya gago. (2)
- 11.12 Hlaloša tirišo ya thekniki yeo e dirišitšwego methalothetong ya 8–10. (2)
- 11.13 Ahlaahla maikutlo a sereti seretong se. Fahlela karabo ya gago. (2)

[25]**PALOMOKA YA KAROLO B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA/TIRAGATŠO

Araba potšišo YE TELELE goba YA DITSOPOLWA. Ge o kgethile ditsopolwa KAROLONG YA B gona araba ye telele KAROLONG ye. Ge o kgethile ye telele KAROLONG YA B gona araba ya ditsopolwa KAROLONG ye.

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE**O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Sekaseka thulaganyo ye e kgodišago ya papadi ye o lebeletše diponagalo tše: kalotaba, sethakgodi, sehloa le tharollo ya bothata. Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA DITSOPOLWA****O IPHIHLETŠENG? – LT Maphoso**

Bala setsopolwa sa G le sa H ka kelohloko gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA G**(Ka gare mosegare ka ntlong)**

MAHUNELA: *(Ka kholofelo)* Bjale a ke re o a nkwa, Rebone? Nna o se sa nyaka selo go nna.

REBONE: Ka lebaka la eng, tate?

MAHUNELA: A ke re ke re ke go fa lesogana le le ka tlogo la kgona go go iša 5
sekolong, wena o a gana?

REBONE: Bjale le ra gore nna ke dule le mošemane ke sa le kaakana?

MAHUNELA: Motho wa go ba le marematlou ke ngwana? Bona le letswele le la gago
gore le kaakang.

REBONE: Le gona tate, nka dula le mošemane a se a nnyala? 10

MAHUNELA: A ke re Mpoti o boletše le nna? Kganthe ga o mo rate wena?

REBONE: Le ge ke mo rata, ditaba di swanetše go sepela ka mokgwa wa maleba.
Le gona ke swanetše go nyala mola ke bona gore ke nako ya maleba,
le gona ke feditše le pelo.

MAHUNELA: O maemong ao e lego gore o ka se fetše le pelo ya gago. Ga o na 15
maleba a go dira bjalo, mola le nna ke se na le tšhelete ya go go iša
sekolong seo sa gago.

REBONE: Le swanetše go mpha tšhelete ya go ya sekolong. Ke na le tokelo ya
gore o nthute, e sego Mpoti.

MAHUNELA: *(O tla/wa ke pelo)* O a kwa matšhila a a nkganetšago ke go iša 20
sekolong? Ditokelo ... Ditokelonyana tše tša lena di kae gonabjale ka
gore di palelwa ke go go iša sekolong? Di reng di sa go iše?

REBONE: O a kwa, tate? Ge motho a le botša le phela le bolela bjalo.
Gona mmame Jemina o tla reng ge a ekwa gore nna ke dula le
mošemane? 25

MAHUNELA: O re Jemina? Jemina ke mmago?

REBONE: Ke mmame. Le gona o re hlokometše.

MAHUNELA: Ge a go hlokometše eya go yena a go iše sekolong. Etšwa ka mo ga
ka!

REBONE: *(O a sepela)* Go lokile. Ke a sepela nna. Ke yo kwa gore sekolong ba 30
mpiletšang. O tla šala o ikapeela. *(O kgwahlala lebatl)* ...

Mminorathwana

[Letl. 26–27]

- 13.1 Go tšwa polelong ya Mahunela tsopola sekafoko seo se tšweletšago moya wa pefelo. (1)
- 13.2 Tsopola dilo TŠE PEDI go tšwa setsopolweng tšeo di utollago gore tikologo ke ya sebjalebja. (2)
- 13.3 Efa mešomo YE MEBEDI ya ditšhupasefala setsopolweng se. (2)
- 13.4 Bapetša semelo sa Mahunela le sa Rebone go ya ka diteng tša setsopolwa se. (2)
- 13.5 Hlatholla tema yeo e kgathwago ke moanegi papading ye. (2)
- 13.6 Hlaloša maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Mahunela papading ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

SETSOPOLWA SA H

(Ka ntle mosegare lapeng)

- JEMINA: (O a tsena) Ao, Sarinki! Afa go na le motho ka mo gae?
SARINKI: Aowa. Mma o ile mošomong, mogolwake Jemina.
JEMINA: Bjale ba bangwe ba geno ba meloko ba kae bona?
SARINKI: Ao, gape nna, mogolwake Jemina, ke be ke re o dira metlae ge a be a re le tlo tla mo. 5
- JEMINA: Ekwang ngwana yola! Ke gore o ra gore re tletše mahala mo gageno?
SHAI: Sarinki, na afa o a bona gore o raloka ka nto ye kgolo bjang?
SARINKI: (O thoma go hlonama) A! Mmane Jemina. Ga ke tsebe gore ke thome kae. 10
- SHAI: Sarinki bjale nkane o thoma go hlonama?
JEMINA: O swerwe ke eng, ngwanaka?
SARINKI: Moruti Shai le wena mogolwake Jemina, nka se kgone gore ke nyalwe ke Benjamene. 15
- JEMINA: Molato?
SARINKI: Taba ye ke kgale e ntšeša dihlong lebaka le ka moka.
SHAI: E go leša dihlong bjang?
MALEWE: Phula sekaku boladu bo tšwe.
SARINKI: Gape ke nna yo ke bego ke eja tšhelete ya Mahunela.
JEMINA: (O tlatlilwe) A! Sarinki, o reng? 20
- SHAI: Lebitšo la Modimo a le retwe. O be o direlang taba ya bokobo bjalo?
SARINKI: Nna le Mahunela re be re ratana.
JEMINA: (O kgotsa kudu) Afa ke go kwa gabotse tše o di bolelago?
SARINKI: Go no ba bjalo. Bagešo, ke kgopela tshwarelo. Dinako tše ka moka ge ke be ke phela ke swere tšhelete, e be e le tšhelete ya Mahunela. Ke be ke leka ka mekgwa ye mentši go šutiša lenyalo la ka le Benjamene ka ge ke be ke sa tsebe gore nka phula taba ye bjang. 25
- JEMINA: (O galefile) O mpša ngwanenyana! Phowaa! O bodile molotšana tena!
SHAI: (Ka boleta) Aowa, Jemina. Motho ge a itshola ga nke re bolela bjalo.
JEMINA: Nako ye ka moka ge bana ba mogolwake ba hlaka, anthe tšhelete ya bona e lewa ke mpša ye? ... 30

Mminorathwana

[Letl. 107–108]

- 13.7 Tsopola elemente E TEE ya papadi ya radio yeo e dirišitšwego setsopolweng se. (1)
- 13.8 Efa tswalano ya Shai le Jemina go ya ka setsopolwa se. (1)
- 13.9 Efa boithekgo bja ditiragalo tša setsopolwa se. Fahlela karabo ya gago. (1)
- 13.10 Hlaloša mohuta wa thulano ye e tšwelelago setsopolweng se. (2)
- 13.11 Laetša phapano gare ga tirišo ya khwelelo le tšwelelo papading ye. (2)
- 13.12 Hlaloša ka moo kgegeotiragatšo/teramatiki e tšweleditšwego ka gona papading ye. (2)
- 13.13 Mmapadihlaedi wa papadi ye ke mang? Fahlela karabo ya gago ka mabaka A MABEDI. (3)
- 13.14 Ahlaahla morero wa papadi ye. Thekga karabo ya gago ka lebaka. (2)
- [25]**

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Ahlaahla thulaganyo ye e kgodišago ya papadi ye o lebeletše magato ao a latelago: kalotaba, sethakgodi, sehloa le tharollo ya bothata. Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Badišiša setsopolwa sa I le sa J ka tlhokomelo gore o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA I

HUNADI:	<i>(O mo lalametša mantšu a ntše a mo furaletše)</i> Se re basadi ge o bolela le nna. Ke mogatšago ke le noši. Kgane o na le basadi ba bangwe?	
MPHAKA:	<i>(O a phekgoga)</i> Na afa o a ikwa gore o a mphotlela ge o realo?	
HUNADI:	Wena ge o re ke basadi o mpona ke le noši ga o ikwe gore o a ntlhapaola? Gape lena banna motho wa gona ge a ka tsoša mogadišong o thoma ka wona mokgwa wo.	5
MPHAKA:	O kamaka gore ke na le mogadišong ge o realo?	
HUNADI:	O tla ke wa mpotša, le iphalelwa ke bagologolo bao ba bego ba sa fihle.	
MPHAKA:	Ge nka fela ke theeleditše ditšiebadimo tše tša gago nka be ka ferehlega megopolo. Šala o balabala gona moo. <i>(O a mo tlogela)</i>	10
HUNADI:	Se re o ferehlilwe megopolo ke tša gago wa re ke nna. Fela le ge o ka tloga, taba ya gago e tla kwala. O ra banna! Motho o no iphetoša tau o mo lebeletše. O ra go fenywa. E re ke mo široge a šale a dira seo a se gopotšego. <i>(O bitša Raisibe)</i>	
	Raisibe, Raisibe! Tlaa le dikopelo tšeo le Bibe le re ye kerekeng ngwanaka. <i>(O fihlile go mmagwe)</i> Tate ga a sa ya le rena?	15
RAISIBE:	Ga a sa ya ngwanaka. O re ga a ikwe gabotse. A re sepele. Ema gannyane ke mo laele. <i>(O tsena ka ofising ya gagwe)</i>	
HUNADI:	Mphaka, ke gona ge re ile kerekeng. O tla šala o itirela tša go ja. Gabotse. <i>(Hunadi le Raesibe ba a tšwa. Mphaka o šala a bolela a nnoši.)</i>	20
MPHAKA:	Tsela yona ba e tseba bjang ya go phatša dinaga le mawatle?	

[Letl. 23]

- 15.1 Tsopola sekafoko seo se tšweletšago moya wa ntwaga go tšwa polelong ya Mphaka. (1)
- 15.2 Tsopola dilo TŠE PEDI go tšwa temaneng tšeo di utollago gore tikologo ke ya sebjalebja. (2)
- 15.3 Efa mešomo YE MEBEDI ya ditšhupasefala setsopolweng se. (2)
- 15.4 Bapetša semelo sa Hunadi le sa Mphaka go ya ka diteng tša setsopolwa se. (2)
- 15.5 Hlatholla tema yeo e kgathwago ke moanegi papading ye. (2)
- 15.6 Hlaloša maikutlo a gago mabapi le maikano a Mphaka papading ye. Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)

LE

SETSOPOLWA SA J

NKONO:	Ba sa tšo go fa maemo a rabadia bjale?	
MPHAKA:	Ke bolela bjalo, išago go tla ba go le yo mongwe madulong ona a a ka.	
NKONO:	Aowa, gona go padile. Ga re se di ukame le go di ukama re letele meso. Maesiesi ga a fele mo. E re ke go šie.	
MPHAKA:	Ke leboga maoto. Re ithekgile ka lena hle Morena Nkono. Le fele le tlo re loma tsebe.	5
NKONO:	Ntaelele go bomma hle.	
MPHAKA:	Ke tla go laelela ke kwa nke o sa hlapa.	
NKONO:	Gona se mo tshwenye re tla bonana. (<i>O a tšwa</i>)	
MPHAKA:	(<i>O bolela a nnoši</i>) Ke nyakile go hwela nageng. Ge e le gore di a loka Bonwatau ke tla boela. Go boela pitšeng etse ke go swa! Ga go sa nthuša selo bokaone ke hwele nageng. Go gomela Bonwatau ke go ipakela tše kgolo. Nka bitšwa ka mainaina. Ke matladibudule. Ke tla mola ba kgotše tau meno. Monna o bolawa ke se a se llogo, ke tla hwela dikanong tša ka. E ka ba go hwela nageng ke gona go hwela dikano? Eng, aowa! Ke reng ka ikgata mohlala? Ge di ka loka ke tla gomela gae. Go robala fela mobung o nkgodišitšeng. Le ge laka e ka ba le lesane ka kitlelwa ka mokotleng bjalo ka Otše.	10 15 20
HUNADI:	(<i>O a bitša a le kgojana</i>) Mphaka!	
MPHAKA:	O a bitša mogatšaka?	
HUNADI:	Na o hlamula le mang?	25
MPHAKA:	O nkwa ke reng?	
HUNADI:	Oo, ke be ke re kgane Raesibe o tlile.	
MPHAKA:	(<i>O a ngunanguna</i>) O šetše a rata go ntlhotla diganong. (<i>O hlabola lentšu</i>) Ke sa yo nwešetša matšoba mogatšaka.	
HUNADI:	Go lokile. (<i>Mphaka o tšwela ntle go ya nwešetša matšoba</i>)	30

[Letl. 97–98]

- 15.7 Efa tswalano ya Hunadi le Mphaka. (1)
- 15.8 Ka dintlha TŠE PEDI efa boithekgo bja ditiragalo tša mo setsopolweng. (2)
- 15.9 Hlatholla mohola wa polelonoši papading ye ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 15.10 Hlaloša mohuta wa thulano ye e tšwelelago setsopolweng se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 15.11 Hlaloša ka moo kgegeotiragatšo/teramatiki e tšweleditšwego ka gona papading ye. (2)
- 15.12 Mmapadihlaedi wa papadi ye ke mang? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 15.13 Ahlaahla morero wa papadi ye. Thekga karabo ya gago ka mabaka. (3)

[25]

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE**LEHUFA – P Mothupi**

Ala tshekatsheko ye e kgodišago ya thulaganyo ya papadi ye o lebeletše diponagalo tše: kalotaba, sethakgodi, sehloa le tharollo ya bothata. Botelele bja karabo e be mantšu a 400–450.

[25]**POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****LEHUFA – P Mothupi**

Bala setsopolwa sa K le sa L ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo.

SETSOPOLWA SA K

MONAMUDI:	Mogwera, ntlogele ke rute mosadi yo go phela le batho. O tlo hlwa a re hlotia mo gare ga batho. Gona go reng a sa tlemelele monna yoo lethekegeng? A gonabjale ge a re ahlametše a itšalo, monna yoo yena o kae? A o dišitšwe ke mang gonabjale?	
LERATO:	Ke itše mo tlogele a re botše gore o longwa ke eng le gore monna yoo ke mang.	5
NTLOGELENG:	(<i>O ntšha dinomoro tša mogala ka mokotlaneng</i>) Wena, mmapepepe, mpša ye ya gago e neile monna wa ka dinomoro tše. Wena ga o tsebe se o se thibathibelago. O kgoke mpša ye ya gago!	
LERATO:	Hee, mosadimogolo, nna ke nea batho ba bantši dinomoro. Go reng o sa re botše leina la selo seo sa gago o rego ke monna? Goba ke tlhokaina?	10
NTLOGELENG:	Ka mokgwa wo o iphilego banna ka gona ga o sa tseba le gore o nea mang le mang dinomoro!	
LERATO:	Nna ke nea batho dinomoro gore ba nteletše ge ba nyaka go reka. Bjale wena o lla ka ofe? (<i>Setunyana</i>) Bolela o re senyetša nako rena re mošomong.	15
MONAMUDI:	Mogwera, setšewakephefo se se a telela. Ga a nyake go re ...	
NTLOGELENG:	Ke itše wena o roke molongwana wo wa gago wa mebalabala. Ke tlo go topa ka lebinakošana le gonabjale!	20
LERATO:	(<i>O felelwa ke go itshwara</i>) Hee, wena mosadi, tloga mo pele ga rena. Go sego bjalo ke tlo bitša maphodisa.	
NTLOGELENG:	(<i>Ka mereba</i>) Ba bitše ge o kgona. Kganthe o re tšeela banna o re o tshepile bona? Ntshepe wa ka yena, mpho! Šea, o ka se mo re kha ke sa phela.	25
LERATO:	(<i>O iša hlogo tlase le godimo</i>) Oo, ke a bona bjale. Kgane ge o re monna wa gago o ra <i>Meneer</i> Ntshepe?	

[Letl. 9]

- 17.1 Go tšwa polelong ya Monamudi tsopola sekafoko seo se tšweletšago moya wa ntwā. (1)
- 17.2 Tsopola dilo TŠE PEDI go tšwa temaneng tše di utollago gore tikologo ke ya sebjalebjale. (2)
- 17.3 Efa mešomo YE MEBEDI ya ditšhupasefala setsopolweng se. (2)

- 17.4 Bapetša semelo sa Lerato le sa Ntlogeleng go ya ka diteng tša setsopolwa se. (2)
- 17.5 Hlatholla tema yeo e kgathwago ke moanegi papading ye. (2)
- 17.6 Hlaloša maikutlo a gago mabapi le maitshwaro a Ntlogeleng papading ye. Fahlela karabo ya gago. (2)

LE

SETSOPOLWA SA L

MOTSIRI:	Gomme le nyakile go kwa ba re tlang le phutheng.	
LERATO:	(O a tširoga) O bolela ka eng bjale, Mma?	
MOTSIRI:	Ke bolela ka Radithekisi, ngwanaka. O nyakile a ipolaile.	
NTSHEPE:	(Le yena o a tširoga) Ka eng, Mmatswale?	
MOTSIRI:	Radithekisi o ithuntše ka sethunya, banaka. Ge ke bole ...	5
LERATO:	(O mo tsena ganong) Go reng a sa hwe batho ba ikhutša?	
NTSHEPE:	Aowa mogatšaka, ga go bolelwe ka tsela yeo.	
LERATO:	Monna yola o ntshwentše kudu, mogatšaka. Ge a ka hwa nka bina kudu ke a le botša.	
MOTSIRI:	Gomme le ge a go tshwentše ga se wa swanela go bolela ka tsela yeo. Mahlong a motho ga go swane le ga mpša.	10
NTSHEPE:	Bjale o kae monna yoo wa batho?	
MOTSIRI:	Ge ke bolela ke itšalo o išitšwe bookelong bja Glen-Cowie.	
NTSHEPE:	Mogatšaka, leletša kua bookelong o kwe gore o bjang.	
LERATO:	(Ka bogale) Nna ga ke na mogala wa go bapala, moratiwa.	15
NTSHEPE:	Aowa, Lerato, tlogela ditshele o ye o kwe gore motho yoo wa batho o tsoga bjang.	
MOTSIRI:	Mokgonyana o go botša nnete, Lerato. Wena sepela o ye o leletše kua bookelong.	
LERATO:	Ke tlo ya ka ge le nkgapeletša. (O a emelela o letša mogala ka ntlong ebile o a boa)	20
NTSHEPE:	A ba re o kae?	
LERATO:	Go thwe ga a sa le gona kua.	
NTSHEPE:	(Ka letšhogo) Ba reng? A o hlokofetše?	
LERATO:	Ba re o išitšwe bookelong bja GaRankuwa.	25
NTSHEPE:	Ke gore o tloga a gobetše kudu. (O lebelela Lerato) Lerato, re swanetše go yo mo hlola gona kua a lego.	
LERATO:	(Ka bogale) Nna ga ke ye moo. O tlo ya o nnoši.	
NTSHEPE:	Ga o bolele selo, Lerato, a re itokišeng re swanetše go yo mo hlola.	

[Letl. 83–84]

- 17.7 Efa tswalano ya Motsiri le Lerato. (1)
- 17.8 Ka dintlha TŠE PEDI efa boithekggo bja ditiragalo tša setsopolwa se. (2)
- 17.9 Ka dintlha TŠE PEDI ahlaahla ditšhitišo tša papalego papading ye. (2)

- 17.10 Hlaloša mohuta wa thulano ye e tšwelelago setsopolweng se. Fahlela karabo ya gago. (2)
- 17.11 Hlaloša ka moo kgegeotiragatšo/teramatiki e tšweleditšwego ka gona papading ye. (2)
- 17.12 Mmapadihlaedi wa papadi ye ke mang? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 17.13 Ahlaahla morero wa papadi ye. Thekga karabo ya gago ka mabaka. (3)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80